

מבשר טוב

ס"ג פרשת מטות – בין המצרים

תשע"ט ירושלים ת"ו

תיקון ימי בין המצרים באהבת ישראל

א

הצעת הקושיות והדיוקים בפרשתנו – והקדמת השאלה במהות ימי בין המצרים ועבודת התיקון המיוחדת בהם

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'. אִישׁ פִּי יִדַּר נֶדֶר לֵה', אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַע לְאִסֵּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ, לֹא יִחַל דְּבָרוֹ וּגו' (ל, ב-ג).

כבר נעמדו המפרשים בטעם שינוי זו הפרשה שנאמרה אל 'ראשי המטות לבני ישראל', ומאי שנא משאר פרשיות שבתורה שנאמרו לכל בני ישראל, וכאן התייחד הדיבור אל ראשי המטות דייקא, וצריך ביאור.

וחזינן מקריאת שם הפרשה, שנקראת "פרשת מטות", ובוודאי לא נבחר שם זה בסתם, על שם אחת המילים הראשונות שבפרשה. אלא כדרך שאר שמות הפרשיות, מורה השם על ענין מהות הפרשה, ואם נקרא שם הפרשה "מטות", על כרחך יש בזה רמז ברור על עצם מהות עניינה של הפרשה. וצריך ביאור, כיצד ולמה מבטא שם הפרשה 'פרשת מטות' על ענין כל הפרשה כולה.

גם צריך לדעת, באשר נקראת פרשת זו תמיד בתוך ימי בין המצרים, ובוודאי יש לה שייכות וקישור לימים הללו, ולא בכדי נקראת היא מדי שנה בשנה בימים אלו, וכידוע שכל דבר וסדר בדת תורתנו הקדושה מכוון בסדר מדויק, ובוודאי יש שייכות בין פרשת מטות לבין המצרים, וצריך ביאור.

תו יש לדקדק בשינוי הלשונות מתחילת הכתוב לסופו, שכן פתח הכתוב את הפרשה בלשון קשה: "וידבר משה", ודיבור בכל דוכתי לשון קשה הוא. ומסיים בלשון רכה: "לבני ישראל לאמר", באמירה לשון רכה, וצריך עיון. וכבר נעמד בזה כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בחלקת יהושע פרשא דידן.

עוד יש לבאר במהות ימי בין המצרים הללו, שחידש בהם המהרש"א דברים מחודשים, שמן הצורך לבארם היטב. והוא בחידושי אגדות מהרש"א לפ"ק דבכורות (ח): באגדתא דרבי יהושע בן חנניה עם סבי דבי אתונא.

וז"ל: "ע"ד שאמרו בשמעתין (ח). תרנגולת לכ"א יום וכנגדו בלוז, ואמרינן שרמז ירמיה (א, יא) 'מקל שקד אני רואה', שהם כ"א יום מ"ז בתמוז עד ט' באב, והם רמזו לו ימים אלו בזוגיתא אוכמתא על שם הגלות. ולפי שיש עוד כ"א ימי סליחה ושמחה, מיום טוב ראשון של ראש השנה עד כ"א תשרי שהוא הושענא רבה, יום גמר החתימה, כדאיתא במדרשות, והוא שרמז לו בזוגתא חירותא גם כן על שם ליבון עוונות".

"וכך אמר להו, הרי תרי ביעי שהתולדה מב' זוגיתא הן כולן לבנים, ואין ניכר איזה מהשחורה ואיזה מהלבנה, כן אין לכם היכר. כי מקרה אחד יקרה את כולן, שהפורעניות והטובות שוים בימים בשיעור אחד זה כזה, כ"א יום הן וכו'. וכן הוא הענין בב' זוגיתא, שהיו שניהם תולדותם לכ"א יום, ותולדות שניהם היו ביצים לבנים. כי הנה שני שיעורים כ"א יום גם כן תולדותיהן שוין בליבון, כי כמו שהכ"א יום שמראש השנה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם, כן גם ימי כ"א יום פורעניות מ"ז בתמוז עד ט' באב היה תולדות ליבון עוונות, כי הצרות ויסורין מכפרינן" עכ"ל.

מבואר מדברי מהרש"א, דהנך ב' זוגי דכ"א יום מכוונים זה כנגד זה, כ"א ימי בין המצרים משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב, כנגד כ"א ימים שמראש השנה ועד הושענא רבא, ותרואיהו מלבנים עוונותיהם של ישראל, כל אחד לפי עניינו זה בליבון התשובה וזה בליבון דשחרות הצרות והייסורים המכפרים.

והחידוש הנלמד מדבריו, שבתיקון הראוי של ימי בין המצרים הללו, זוכים לתוצאת ליבון כל העוונות ופשעים של כל השנה. ואם מתקנים תיקון ימים אלו של בין המצרים, ומוציאים מהם התיקון הנצרך להם בליבון עוונות, שוב אין לחוש מן הדין של כ"א ימי הדין, שכבר יצאו מלובנים מכ"א ימי המצרים, ובטוחים הם שייצאו זכאים בדין, דהנך כ"א יום מכוונים כנגד כ"א ימים הנוראים.

וכדבריו מבואר לזקני הק' זצוקללה"ה בתולדות אדם שלהי פרשא דידן (ד"ה או"י ויאיר), וזל"ק: "זאת ידוע, כי הימים שבין המצרים הם ימי צער, והם בחשכות גדול, מחמת התגברות כח הרע שבימים האלו, ומאוד צריך האדם להתגבר בזה הזמן. – וכ"א יום שבין המצרים מכוונים נגד הכ"א יום שמראש השנה עד שמיני עצרת. והמתקן את נפשו בכ"א יום שבין המצרים, אז יוצא לזכות בימי הדין הנ"ל, כי כבר תיקן כל הצריך לו, ואין עוד לירא מיום הדין, כי הימים נהפכו לרצון ולרחמים" עכל"ק.

ודברי קודשם צריכים ביאור באר היטב, ראשית מה קשר יש בין הנך כ"א ימים לאינך, הלא ימי בין המצרים הם ימי אבלות וחורבן, שישראל שרויים בצער ופורענות. והימים הנוראים הינם ימים נעלים וגבוהים בקרבת ישראל ורוממותם, ואיך מתקשרים אלו עם אלו.

גם צריך ביאור בחידוש שנתחדש כאן, שבתיקון הנכון והראוי בכ"א ימי בין המצרים, זוכים ישראל לצאת זכאים בדין שבכ"א ימים הנוראים. ונראה מזה שמוסתר בהצנע סגולת ימי בין המצרים סגולת תיקון מיוחד, שצריך לתקן באלו הימים. ורק אם נעשה תיקון ימים אלו כראוי להם, הרי הם מלבנים את עוונותיהם של ישראל. וכלשון קדשו של התולדות אדם הנ"ל: "המתקן את נפשו בכ"א יום שבין המצרים אז יוצא לזכות בימי הדין, כי כבר תיקן כל הצריך לו" עכל"ק. – הרי שישנו ענין תיקון מיוחד לימים הללו, שצריך איש ישראל לתקן את נפשו בכ"א ימי בין המצרים.

וכנראה ניתן בימים אלו לתקן לא רק את עצמו ואת נפשו מכל עוונות ופשעים ח"ו, אלא שיכול להיות 'בטוח' שבתיקון ימים הללו יזכה לצאת זכאי בכ"א ימי הדין.

ועלינו לבאר אל נכון מהו תיקון זה, שצריך לתקן את נפשו בבין המצרים, ומהי העבודה המיוחדת לימים הללו, עד כדי כך שיוכל להיות 'בטוח' שייצא זכאי בדין. ומה סגולה יש בימים הללו יותר מכל שאר ימות השנה לפסוק הדין לטובה, שהרי בני ישראל מתייראים מאוד מן המשפט הגדול של יום הדין, וכיצד ניתן בימי בין המצרים לבטח מראש שיהא הדין נפסק לטובה.

שהרי בכל זמן מזמני השנה ישנה את העבודה המיוחדת לפי ענין אותו הזמן, כגון בראש השנה הוא עת המלכות, כמ"ש (ר"ה טז). "אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם". ויום הכיפורים בחינתו בעבודת התשובה של כל ישראל. וכן בכל זמן לפי עניינו יש בו את המצוה המיוחדת לו לפי עבודת היום. הגון בפסח מצות המצה על שם שלא הספיקם בצקם להחמיץ בעבודת ענין יציאת מצרים לדורות, ובסוכות הישיבה בסוכה לחסות בצל כנפי השכינה, ובשבועות ענין קבלת התורה שבכל שנה ושנה. ובוודאי יש כמו כן ענין עבודה ותיקון מיוחד לפי מהות ימי בין המצרים הללו, מלבד ענין הפשוט של אבילות החורבן, וצריך לעשות עבודת התיקון המיוחד לסגולת ימים אלו.

וצריך לדעת מה היא העבודה המיוחדת לימים אלו של בין המצרים, ומהו התיקון המיוחד בתיקון ימי בין המצרים, שחידשו המהרש"א והתולדות אדם שבתיקון זה מובטח הוא לצאת זכאים בדין ימים הנוראים הבעל"ט, וצריך ביאור.

ב

שורש החורבן בשנאת חנם – ותיקונו באהבת ישראל

ואשר יראה בעזה"י בהקדם סוגיא דפ"ק דיומא (ט:): ביסודות גורמי חורבן בית המקדש, שאנו אבלים בימי בין המצרים הללו.

וזה"ל: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו'. אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים וכו'".

"שאלו את רבי אלעזר, ראשונים גדולים או אחרונים גדולים. אמר להם תנו עיניכם בבירה, איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה".

פירש רש"י: "בירה תוכיח – בית המקדש. עידיכם בירה – בנין הבית עד לכם בדבר, שלא חזר לנו וחזר לראשונים" ע"כ.

נמצא סיבת החורבן שאנו אבלים כיום היא משום שנאת חנם, ששקולה היא כנגד שלש עבירות החמורות. שהגורם שהביא את חורבן הבית השני והגלות הנורא הזו הוא עוון שנאת חנם, שבעטיו חרב ולא נבנה הבית השני.

והדבר צריך ביאור, מדוע יהא עונש שנאת חנם קשה כל כך ושקול כנגד שלוש עבירות החמורות הללו גם יחד, הלא אף על אחת משלושת עבירות אלו קיימא לן "יהרג ואל יעבור", ולא כל שכן על כל שלושתם גם יחד. ואילו גבי שנאת חנם ליכא חובת מסירות נפש, ואין חייבים ליהרג עליה, שהרי היא בכלל כל התורה כולה שצריך לעבור ולא ליהרג. ומדוע אם כן שקולה עוון שנאת חנם כנגד ג' עבירות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים.

ויתרה מזו אמרו במסקנא דסוגיא, שהבירה תוכיח על כך שגדולים אחרונים עוד יותר מן הראשונים, שנמצא לפי זה עוון שנאת חנם גדול וקשה יותר מג' עבירות, ולא רק שקולה כנגדם. שהרי מקדש ראשון לאחר שבעים שנות גלות בבל חזר ונבנה ונגאלו ישראל, ואילו חורבן בית שני עדיין לא נבנה זה קרוב לאלפיים שנה, שמזה למדו בגמרא עומק זה העוון של שנאת חנם וחורבנו, שהוא המביא עלינו אל כל הגלות המר הזה שאנו אבלים מדי שנה בשנה.

והמכוון בדברי ר' אלעזר שהבירה תוכיח שקשה יותר חורבן בית שני מן הראשון, שהרי בגדר החורבן ישנם כמה בחינות ומדרגות, יש שנהרס רק הגג וניטלה הקורה, ויש שנהרסים גם קירות הבית, ויש חורבן והרס מוחלט של כל הבית כולו, ויש שמחפרים פנימה בארץ לערער ולעקור גם את יסודות הבנין, הטמונים בעמקי האדמה.

וכמובן ככל שההרס והחורבן גדול וקשה יותר, כן הבנין שרוצים להקים את הבית מחדש קשה וארוך יותר. – וזה שהשיב ר' אלעזר לשאלתם, דחזינן מאורך הזמן של שנים רבות כל כך שגדול חורבן בית המקדש השני שנהרס בצורה מוחלטת עד היסודות, ולכן צריך זמן ארוך כל כך עד שישוב לבניינו.

שהרי מצות בנין בית הבחירה נמנית בין תרי"ג מצוות של תורה כנודע, וכל אחד ואחד מצווה במצוה זו וצריך לבנות את חלקו בבית המקדש. וגם בזמן הגלות נבנה כל העת המקדש של אש, להכין אותו על מכונו, מתוך עבודתם של ישראל כל אחד לפי חלקו כנודע. וכאשר ישלימו כל ישראל את המחברת הכללית של כל המקדש כולו, אז עתיד הוא לירד בנוי ומשוכלל, ואין כאן המקום להאריך בזה. – ועל כל פנים נמצא שאנו בונים במשך כל הדורות את בית המקדש שנחרב, שבמעשים הטובים נבנה המקדש ובמעשים שאינם טובים נחרב, וכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א ה"א). ולפיכך מגודל עוצמת החורבן הקשה והריסתו עד היסודות, לוקח הרבה יותר זמן לבנותו ולהחזירו לבניינו כבתחילה.

והיינו משום שבחורבן הבית למטה נחרב גם הבית שלמעלה בשמים, וכשישראל אינם בונים את המקדש רק מהרסים ומחריבים אותו הרי גם בבית המקדש שלמעלה נעשה חורבן והרס נורא. ואינו דומה כלל לחורבן הבית הראשון, שבשנים מועטות חזר לבניינו והיכלו, ומאריכות הגלות המר במקדש שלמטה למדנו גודל הצער והחורבן שבבית המקדש שלמעלה.

וצריך ביאור מדוע קשה עונש של שנאת חנם כל כך, כשהוא דבר שמצד הדין אינו בכלל חומרת ג' העבירות החמורות כלל, וצריך עיון.

אמנם אם שנאת חנם היא יסוד ושורש החורבן והגלות, הרי תיקון הגלות וגאולתה הוא בהיפך באהבת ישראל, ובעקירת שנאת חנם והחדרת אהבת ישראל תליא עיקר גאולתנו ופדות נפשנו. שהרי "זה לעומת זה עשה אלקים" (קהלת ז, יד), ומתוך החורבן הקשה שהמיטה עלינו השנאת חנם למדנו ההיפך, שמידה טובה מרובה באהבת ישראל לבנות הבית ולנטוע הקדושה בבית המקדש שלמעלה ובבית המקדש שלמטה.

והנה נודע מ"ש בפ"ב דשבת (לא). באותו הגר שבא לפני הלל הזקן, וביקש: "גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושה הוא, זיל גמור" ע"כ.

הרי מבואר, שכל התורה כולה עומדת על שורש של רגל אחת, שהיא אהבת ישראל, דעלך סני לחברך לא תעביד. ובזה השורש תלויה כל התורה כולה, שכל שאר מצוות התורה כולם 'פירושא היא' ליסוד מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח),

ואשר לפי זה כמו כן זה לעומת זה שנאת ישראל הוא חורבן והרס כל התורה כולה, שהרי עיקר שורש התורה היא לאהבת ישראל.

נמצינו למדין אם כן, שההרס והחורבן הבא בתוצאת שנאת חינוס מגיע למרחק עצום, עד ביטול כל התורה כולה, רחמנא ליצלן.

וניחא לפי זה מה שתמהנו טעם ששקולה היא שנאת חינוס כג' עבירות, כי אף שמצד עצם חומרת גוף המעשה ליכא ביה חיוב דיהרג ואל יעבור כמו בשלשה עבירות, מכל מקום תוצאות השפעותיה ההרסניות מרחיקות לכת, ומחריבה בתוצאה הרבה יותר משלשת עבירות חמורות. הגם שעצם המעשה מצד עצמו בשלשה עבירות אלו חמור יותר, ויש למסור נפשו בעדו, מכל מקום מצד השפעת הקלקול וההרס הפנימי הרי שנאת חינוס מחריבה את הכל מן השורש, ונמצאת כל התורה כולה פלסטור, והיא שהחריבה את כל בנין הקדושה של ישראל.

וצריך לומר לפי זה שאף כי בכל עבירה יש פגם קשה לעילא ולתתא, אין אותם עבירות דומים לעוון שנאת חינוס, שהוא קשה מכולם. ועוצם ההרס והחורבן שנעשה מזה בשמים ובארץ נורא מאוד, ומהרס אף יותר משלשה עבירות החמורות.

והיינו שלפעמים ייתכנו 'שורשים' בתורה, שאם כי מצד עצמם אין בהם כל כך מעשה עבירה חמור כל כך, מכל מקום הן הם 'שורשי הדת' ושורש כל יסוד קיום התורה כולה, וקיום של עם ישראל. ואם נפל היסוד נפל הבנין, ובהיות יסוד ושורש התורה עומד על רגל אחד של אהבת ישראל, אם נהרס היסוד נהרס הבנין.

ולפיכך מובן היטב טעמא ששנאת חינוס זו המיטה עלינו את כל החורבן הגדול, חורבן הבית וחורבן הקדושה, וכל הגלות הגדולה שגלו ישראל, וגלות השכינה הקדושה.

והיינו טעמא, שאהבת ישראל תלויה ומחוברת עם אהבת השם יתברך ואהבת התורה, כי שלושת אהבות הללו תלויים זה בזה ומחברים תמיד אהדדי, זה מביא לזה וזה מחזק לזה. שכן קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד, כמ"ש בזוהר הקדוש (ח"ג דף עג.): "תלת דרגין אינון מתקשרן דא בדא, קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא וכו'".

ולפיכך אהבת ישראל תביא בכנפיה אהבת השי"ת ואהבת התורה, ובהיפך שנאת חינוס תגרום בסופו של דבר לשנאת התורה והשי"ת, וחורבן הרס הקדושה לגמרי. ועד כדי כך שיגיע לבסוף לבחינת כפירה לההעיס הקשה והחמורה של 'יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו' רח"ל, כמו שאמרו רז"ל, [עיי' תורת כהנים בחוקותי (ויקרא כז, יד) ורש"י שם].

וביסוד זה מובן מ"ש בירושלמי פרק קמא דפאה (ה"א), גבי דורו של אחאב שבכוח האחדות היו נוצחים במלחמותיהם. וזה"ל: "אמר רבי אבא בר כהנא, דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להן דילטורים היו יוצאים במלחמה והיו נופלים. הוא שדבר דוד (תהלים נז, ה) 'נפשי בתוך לבאים' 'נפשי בתוך לבאים' - זה אבנר ועמשא, שהיו לבאים בתורה, 'אשכבה לווהטים' - זה דואג ואחיתופל, שהיו לווהטים אחר לשון הרע. 'בני אדם שיניהם חנית וחצים' - אלו בעלי קעילה, 'ולשונם חרב חדה' - אלו הזיפים וכו'. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, ריבון העולמים מה שכינתך לירד בארץ, סליק שכינתך מביניהון, הדא הוא דכתיב (תהילים שם יב) 'רומה על שמים' אלקים על כל הארץ כבודך'. אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להם דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחים".

וטעמא דמילתא כמבואר, שערובת יסוד קיומם של ישראל והצלחתם ביסוד זה היא תלויה, יותר מקיום שאר המצוות, במה שתהיה האחדות ביניהם ולא תשלוט בהם שנאת חינוס, שהיא עיקר גורמי ההרס והחורבן בכל דבר. ולפיכך בדורו של דוד הגם שהיו צדיקים, מחמת לשון הרע ושנאת חינוס שביניהם, כששיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה לדקור זה בזה כמדקרות של חרב, היו נופלים במלחמותיהם ושכינה הקדושה מסתלקת מהם. מה שאין כן בדורו של אחאב על אף היותם עובדי עבודה זרה, מכיון ששמרו על האחדות ביניהם והיתה אהבת ישראל בעם, שלא הלכו דילטוריא ואף אחד מהם לא גילה סוד הצנעת הנביא עובדיה וכל הנביאים שעמו, זה עמד להם ביום פקודה, שהיו יוצאים למלחמה ונוצחים.

כאשר להדיא דיבר הכתוב בזה בדור ההפלגה, שעל אף שהיו כופרים בהשי"ת לבנות להם מגדל ועיר להכחשת הבורא כנודע, עם כל זה נאמר בהם (בראשית יא, ו): "ויאמר ה', הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילם לעשות, ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות".

וזאת נודע שכשיש אחדות בין בני ישראל אין מידת הדין יכולה לחול עליהם, והפירוד הגדול מן האחדות נוצר מכוח שנאת חנם, שמתוך השנאה מחפשים בכל מקום לחרחר ריב ומחלוקת, ששורשם בשנאה יוקדת שבל, וזה גורם שתוכל מידת הדין לחול ח"ו, מאחר שהתפרדה החבילה, ונאבדה הגנת שמירת אחדות ישראל, ה' ישמרנו ויצילנו.

המורם, שורש כל סיבת הגלות והחורבן היא 'שנאת חנם', ובהיפך יסוד קיום ישראל ותקומתם הוא באהבת ישראל.

וכן כל הצרות והייסורים העוברים עלינו מבית ומחוץ כל שנות הגלות המר הזו, הכל מפאת פירוד ומחלוקת ושנאה שבישראל. שהרי מבואר בסוגיא דפ"ק דשבת (י:) עיקר סיבת הגלות שהשתלשלה עלינו משום פירוד ומחלוקת שבין אחי יוסף, כמ"ש: "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". ופירשו התוס' על אתר (ד"ה ה"ג נתגלגל): "ואף על גב דבלאו הכי נגזר דכתיב (בראשית טו) 'ועבדום וענו אותם', שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כל כך אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנים" עכ"ל. והרי, שקושי העינוי כל כך נגרם בעטייה של שנאה ומחלוקת, כי עצם גזירת הגלות יכולה להתקיים בלא עינויים, כמו שאנו מחשיבים ארבע מאות שנה מלידת יצחק, ורק חלות העינויים המרים והייסורים הקשים שבגלות נעשה מחמת הפירוד ומחלוקת ושנאת חנם.

ובזה מבואר לפנינו ענין התיקון הראוי והנכון בכ"א ימי בין המצרים הללו, שהבאנו מדברי המהרש"א והתולדות אדם שיש בימים אלו תיקון מיוחד, שצריכים ישראל לתקן אלו הימים ולרוממם משפלותם ודלותם. – שעיקר זה התיקון נעשה במידת אהבת ישראל, ואין צריך לומר בחלק 'סור מרע', שיש לעקור ולהשריש מן הלב כל השנאת חנם המרקדת בינינו רח"ל, שלא להקניט ולצער איש ישראל, ובוודאי שלא לחפש אחר השנאה ח"ו, ולחרחר ריב ומחלוקת בכל מקום. – אלא אף בחלק 'עשה טוב', להרבות ולהוסיף במידת 'אהבת ישראל' בחיוב. ובימי בין המצרים יותר מתחזק חובתם של ישראל תמיד במצות בנין בית המקדש, שאנו מצווים עליה וחייבים בה, לבנות בנין הבית משכן לשכינה ובנין הקדושה בישראל. שכל זה נבנה ונפעל מכוח 'אהבת ישראל', שהיא משפיעה את ההיפך מן ההרס והחורבן, לבנות בנין בית המקדש הפנימי בלב כל ישראל, מתוך אהבה ואחוה שלום וריעות.

ועל זה הענין כיוונו המהרש"א והתולדות אדם, שצריך לתקן את הימים הללו, וזו היא עיקר עבודת הזמן בימי בין המצרים, לעקור ולהוציא שנאת חנם מן הלב, ולהרבות האהבה בין בני ישראל.

ועלינו לעשות תשובה בימים הללו מעומק הלב על שנאת ישראל המקננת בלב פנימה, וגם אם ציער או הקניט אפילו אחד מבני ישראל ביודעים ובלא יודעים צריך לשוב מאותה שנאה ומחלוקת שבידו. וכמו כן צריך כל אחד ואחד מישראל למחול באמת בקרב לב לכל מי שציער אותו והקניטו, או שדיבר כנגדו וכיוצא, ויהי רצון שנזכה לזה.

ג

דרכי קנין מידת אהבת ישראל הלכה למעשה

ונבוא אל הביאור במידת אהבת ישראל מה היא, ולפרש בשפה ברורה כיצד ואיך נבוא לקנין מידה זו. שכן פשוט שאין כוונת אהבת ישראל בחיבוקים ונשיקות בעלמא, אלא יש בזו המידה פרטי דינים ותוצאות ברורות הלכה למעשה.

ונראה ביסוד מ"ש בפ"ד דשבועות (ל): "תנו רבנן, 'בצדק תשפוט עמיתך' (ויקרא יט, טו) כו' – הוי דן את חבירך לכף זכות. תני רב יוסף, 'בצדק תשפוט עמיתך', עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה" ע"כ.

וזה היא מצוה דאורייתא שאנו מצווים בה, לשפוט בצדק את עמיתך, להשתדל לדונו יפה לכף זכות.

והרמב"ם ז"ל מנה מצוה זו בסדר מנין תרי"ג מצוות (עשין קעג), וז"ל: "המצוה הקע"ז היא כו' אמרו יתעלה 'בצדק תשפוט עמיתך' וכו'. ויש בו עוד, שראוי לדון את חברו לכף זכות, ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד" עכ"ל. וכן הוא בסמ"ג (עשין ס" קו) ובחינוך (מצוה רלה).

למדנו, שזו מצוה עשה מתרי"ג מצוות התורה, לדון את חבירו יפה לכף זכות. וכמו שפירש בזה הרמב"ם: "פרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד", כלומר, שתמיד יכול האדם לדון ולפרש מעשיו ודיבוריו של חבירו בכמה מיני דרכים ופירושים. כאשר לעולם אין אדם יודע מה בלב חבירו, מדוע ולמה פעל ועשה או דיבר כזאת וכזאת, ובזה באה מצוה 'בצדק תשפוט עמיתך', לשפוט ולדון כל דבר בצדק לכף זכות.

וענין חובה זו היא מלבד מה שצריך בכללות ישראל תמיד להמליץ יושר עליהם לפני השי"ת, כידוע מדברי הקדושת לוי ז"ע בכמה מקומות ללמד סגוריא על ישראל ולעורר רחמים עליהם. שמצוה זו מתייחסת אל המשפט שאנו שופטים בשכלינו מעשה איש ישראל, שנצטוונו לשקול עצם המעשה שלפנינו לטוב ולחסד, לא רק לומר בכללות דברים טובים ולהרבות בשבחם של ישראל, אלא עצם המעשה והדיבור שלנגד עינינו, שניתן לפרש עניינינו וסיבותיו לטוב ולמוטב, ואנו מחויבים במצוה זו לדון לכף זכות ולשפוט הדבר כמעשה טוב.

ונראה פשוט שזו המצוה היא כלי טוב ומוכשר להרבות 'אהבת ישראל' בלב, כאשר תמיד בכל דיבור ומעשה שבחבירו יפרש וידון אותו כדבר טוב ונעים.

וכלשונו הזך של הנועם אלימלך בתפילתו: "אדרבה תיתן בלבנו, שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם" עכ"ל. ק. שעל כך נסובה תפילה זו, לפי שהיכולת בלבנו לבחור במה לראות ולהסתכל אצל חברינו במעלות או בחסרונות, כי שני צדדים למטבע בכל דבר וענין, ולכן מתפללים שנראה מעלת חברינו ולא חסרונם.

ובהאמור מבואר ביסוד הדברים, שלא מספיק במה שיעלים עיניו שלא לראות בחסרונותיו ומגרעותיו של חברו, אלא ישנו חיוב "לראות" ולהכיר במעלותיו, ולדון אותו לזכות ולטובה. כאשר הבאנו ממוני המצוות שמנו מצוה זו של לדון לכף זכות בתורת מצוה דאורייתא שבין תרי"ג מצוות, ואי אפשר שיקיים זו המצוה אם לא יראה באמת המעלות, ולא סגי לזה בשלילת ראיית החיסרון, רק מצד ראיית המעלה בחיוב ידון תמיד לכף זכות.

ובאמת יש בכל אחד ואחד מישראל מעלות רבות ומגוונות, כאשר יבואר להלן מתורת זקני הק' משידלובצא זצוקללה"ה, שאם לא כן לא היה נברא ולא היה קיים בעולם.

ועומק זו המידה עצמה של ראיית המעלות לדון בצדק לכף זכות, שורשה ויסודה נעוץ באהבת ישראל, כי כיצד יטה האדם את לבבו ומשפט שכלו לראות תמיד הטובה והמעלה, ולשפוט כל דבר בצד הטוב, הלא שני זרכים לפניו, ופעמים הרבה שניתן לדון ולפרש הדבר שלא בטובה.

אך כבר השריש לנו רבינו תם ז"ל בספר הישר (המידה הי"ד), שהנדיבות והטובה שורש כל מידות הטובות, שיראה וימצא בה תמיד מעלות טובות. על דרך שאמר הכתוב (משלי י, יב) "על כל פשעים תכסה אהבה", כי מטבע האדם שעל אוהבו הנאמן לעולם לא ידבר רע, ומחמת עצם היותו אוהבו יראה בו תמיד את מעלותיו ואת יופיו, והאהבה שיש בלבו אליו תסתיר ותכסה כל מגרעות שבו.

כמו שכתב בסה"ק ראשית חכמה (שער הענוה פ"ד ב) וז"ל: "האוהב את חברו לעולם ידין אותו לכף זכות, ומכסה על פשעיו. אבל אם שונא אותו לעולם ידין אותו לכף חובה, ואפילו לא עבר, ולא יראה לו זכות אפילו הוא כשר, ומתוך כך מתקוטט עמו ויבקש עליו תרעומת, שנאמר (משלי י, יב) 'שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה', לפי שבשנאתו אותו דבריו נכרים אצלו, ויריב עמו על לא דבר, והפך זה אם הוא אוהבו. ואפילו יהיה חברו עמו בברית ובשבועה, ישוב לאחור ויפר הברית. כי השנאה הטמונה בלבו תחפש המריבות ותעורר המדנים של שנאה ותחרות. ויחשוב בלבו שגם חברו שונא אותו, כי הוא ידין לבות בני אדם שהם רעים כלבו הרע, והרהורים רעים שבלבו יחשוב שהם כך בלבבות אחרים, ומתוך המחשבה הרעה יבא לידי מעשה וישנא את הבריות" עכ"ל. ק.

נמצינו למדין ביסוד מידת אהבת ישראל, שישנם כלים טובים ונכונים להכניס האהבה בלב, ולהוציא ולעקור השנאה. וזה בעיקר מכוח זו המצוה של 'בצדק תשפוט עמיתך', שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונו, שבזה תתהפך שנאה לאהבה. ויגדיל וישבח תמיד מעשיו ודיבוריו של איש ישראל לטובה ולברכה, ובמקום שיהיה הלב מלא בשנאה וקנאה ותחרות, שזו אם כל חטאת, ושורש סיבת כל החורבן, יתמלא באהבה ישרה בסבר פנים יפות, להכיר תדיר במעלותיהם של ישראל.

והנה כבר פסק לנו א"ז היהודי הקדוש זצוקללה"ה, שאפילו כלפי עובר עבירה שמותר לשנאותו, הוא רק בשעת מעשה העבירה שעושה ממש, ואף לא רגע אחד אחר כך. – כאשר הביא זקני זצוקללה"ה בתולדות אדם פרשת פנחס (ד"ה פנחס בן אלעזר בתוה"ד דף קצז.), וז"ל: "התורה הקדושה מלמדת אותנו דרך הישר, אם תראה שאחד מבני ישראל עובר עבירה ח"ו, לבל לשנא אותו עבור זה. כמו ששמעתי מאדומ"ר הרה"ק זצ"ללה"ה ז"ע, שאמר בשם הרה"ק היהודי זצ"ללה"ה ז"ע ועכ"ל, שמצות אהבת בני ישראל הוא כל כך שיאהוב את כל אדם מישראל. רק אם תראה שעובר עבירה ח"ו, לשנא אותו רק בשעת מעשה, ולא אחר כך" עכ"ל. ק.

וכבר הארכתי ביאור דברי קדשו במקום אחר, שהוא על פי מה דקיימא לן גמרא ערוכה לפנינו בפ"ב דקידושין (מט:): "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו". וכבר נפסק להלכתא באבן העזר (סימן

לח סל"א), עיין שם בנושאי כלים שנדברו בדין זה שיש בו ספק קידושין דאורייתא. [ולחדא גירסא בגמרא: "על מנת שאני צדיק גמור", שאף בזה תפסי קידושין אפילו הוא רשע גמור. עיין מהר"י מינץ (סי' יב), שו"ת בנימין זאב (סי' צט), נודע ביהודה תניינא (אהע"ז סי' פ) ועוד].

הרי מפורש מסוגיא זו, שברגע אחד של הרהור תשובה בדעתו הפך עצמו מרשע גמור לצדיק גמור. וזה מקור פסקו של היהודי הקדוש שלא הותר לשנוא בעל עבירה רק בשעת מעשה העבירה ממש ולא אחר כך, שהרי בהרהור תשובה שבדעתו נהפך לצדיק גמור.

ואף אותה שנאה ששונא בעל העבירה בשעת מעשה העבירה איננה שנאה אישית לעצמו של אדם, אלא שונא את הרע שבו במעשה העבירה שעושה ומכעיס השם יתברך, כי בכל עבירה שעושה ופועל האדם הרי הוא מייסר ומכאיב מאוד לשכינתא קדישתא, שמתגוללת בעפר קרנה על אותה השפלה שהגביר הרע וכוחות הסטרא אחרא עליה בשבייה, ולכן יש לשנוא את משנאי ה', ולא עצם איש ישראל.

כמו שכתב בזה בספה"ק מאור עינים (פרשת חוקת), וזל"ק: "לכך אומרים קודם כל תפלה 'הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך וגו'', כי הכל הוא אחדות גמור, כמו התורה שנקראת תורה בהצטרף כל האותיות כולן. ואף אם רואה בחבירו שום דבר רע, ישנא הרע שבו, אך החלק הקדוש יאהבנו מאד כנפשו. כי הבעש"ט נשמתו בגנוי מרומים אמר, שהצדיק הגמור שאין רע בקרבו אין רואה שום רע על שום אדם. אך מי שרואה שום רע בחבירו, הענין הוא כמו שמסתכל במראה, אם פניו מטונפין רואה גם כן במראה כך, ואם פניו נקיים אינו רואה במראה שום דופי, כמו שהוא כך רואה".

"וזוהו 'ואהבת לרעך כמוך', פירוש כמוך, כמו שאם יודע האדם בעצמו שום רע בקרבו, משום הא אינו שונא את עצמו, אף ששונא הרע שבקרבו, כך גם כן על חבירו. כי באמת הכל אחד, כי הלא גם לחבירו יש גם כן חלק אלוה' כמוהו, ויש לו אות בתורה. והרשעים נפשם הוא מצד הקליפה, לכך דבורם הוא גם כן קליפות וכו'" עכל"ק.

מבואר מדברי קדשו על פי מה שייסד מתורת הבעש"ט הק' זי"ע, שאם כן רואה האדם דברים רעים בחבירו, זה הכל משורש הרע שבקרבו, שרואה את עצמו במראה.

ונמצא שבשביל קיום 'אהבת ישראל' שלא לראות הרע שבחבירו, צריך שפיר אף הוא בעצמו להתנקות מכל רע, שאת הרע שיש בקרבו יראה בחבירו, וצריך לזכך עצמו ומידותיו, ולהיות בעל 'עין טובה' מתלמידיו של אברהם אבינו (אבות פ"ה מי"ט). וזה חיוב גמור לעקור מידת הרעה והשנאה מקרבנו מכל וכל, ודלא כמו שרואים לפעמים מידת 'סאדיזם', אלו אנשים הנהנים ומתענגים מן האכזריות, לעשות הרעה לאחרים ולהסתכל ברעתם. כאשר ראינו כל זאת במוחש בזמן הנאצרים ימ"ש, שנהנו וצחקו לעשות ייסורי מוות ועינויי תופת רחמנא ליצלן ה' ישמרנו ויצלנו מהם ומהמונם.

ונחזור לדין המתבאר שכל היתר השנאה אמור בשעת מעשה העבירה ממש בלבד, אבל תיכף לאחר מעשה אסור לשנאותו, וצריך לחזור לאהבתו, מתוך שידון אותו לכף זכות, שהתחרט על מעשיו ושב בתשובה, שבשעה אחת מתהפך בנפשו לצדיק גמור.

על דרך שמצינו בו ברבי אליעזר בן דורדיא, בפרק קמא דעבודה זרה (יז): "אמרו עליו על רבי אליעזר בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים, והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה".

"הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו כו', אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים, אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו כו', אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים כו', כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים וכו'".

"אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה, רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא וכו'".

"בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת. ואמר רבי, לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותו, אלא שקורין אותו רבי" ע"כ.

הרי מבואר בסוגיא זו כוחה העצום של שעה אחת של תשובה, שנהפך מבעל עבירה הנחות ביותר, שלא הניח זונה שבעולם וכו' לבעל תשובה גמור, ולא עוד אלא שקורין אותו 'רבי', שהוא מדרגת צדיק גדול ובעל מדרגה.

וכל זאת התהפך בשעה אחת בלבד, שאם מתחילה בהיותו בעל עבירה אפילו שמים וארץ וכוכבים ומזלות לא יכלו לבקש בעדו רחמים, כמ"ש 'עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו'. שהתכוונו לרמוז לו בזה, שמחמתו ומחמת חטאיו הנוראים צריכים הם לבקש רחמים על עצמם, כי פגם העבירות שפוגם האדם אינו מקלקל רק בעצמו את נפשו ורוחו, אלא מחדיר הפגם בעצם העולם ובעצם הבריאה, שהיא נפגמת ומתקלקלת בעבירות. כדאיתא במדרש (קה"ר ט, יג): "יש לך אדם שחוטא בארץ ואינו חוטא בשמים, בשמים ואינו חוטא בארץ, אבל מי שאומר לשון הרע חוטא בשמים ובארץ וכו'". והרי שהחטאים פוגמים בשמים ובארץ, ולכן מחמת עבירותיו שלו בעצמו צריכים הם לרחמים.

ועם כל זאת נתהפך בתשובה מקצה אל קצה, וקוראין אותו 'רבי'. ועל כך היה בוכה רבי הקדוש שקנה את כל עולמו בשעה אחת. וטעם הבכייה שהיה בוכה בדבר, פירש זקני הק' בדברי בינה (פרשא דידן דף רכה). שמכל דבר ניתן ללמוד גם את היפוכו, ואם בשעה אחת התרומם כל כך, הרי נשמע מזה כמה יכול אדם לאבד את כל עולמו חלילה בשעה אחת, ועל כך בכה רבי.

ובפשיטות יש לומר טעם שבכה רבי בדרך החיוב, אחר שראה איך קנה עולמו בשעה אחת, ונתרומם עד מדרגה עצומה כל כך, מזה נלמד כמה היה מתעלה עם היה מנצל את כל שעות חייו כולם בזו הדרגה, ולמד מזה עד היכן מגיע כוחה של שעה אחת.

ועל כל פנים לענייננו למדנו, עד כמה האדם מתהפך בשעה אחת מקצה לקצה, ולכן אין שום היתר והוכחה ממה שהיה בעל עבירה והיה מותר בשעת מעשה לשנאותו, משום שבשעה אחת של תשובה קונה את כל עולמו ומתהפך עד מדרגה של 'רבי'.

ובמדרגת הרשעים שבדורנו כבר פסק מרן החזון איש זצוקללה"ה, שהחילונים בזמנינו דינם כמו "תינוקות שנשבו", ואין דינם דומה כלל למה שהיו בדורות קודמים רשעים להכעיס, כמ"ש (פסחים מט:): שנה ופירש קשה מכולם. אבל בזמנינו אנו אין הם כי אם כמדרגת 'תינוקות שנשבו', מאחר שלא התחנכו על ברכי תורה ויראת שמים, לא למדו בחיידר ולא בישיבה, ואין מבינים ואין משיגים מהי עבירה ומהי מצוה.

ונמצא אם כן בדורותינו אנו, שאי אפשר לנו לשנוא לשום איש מישראל ח"ו, רק להרבות אהבה ושלוה בין ישראל, וזה הוא עיקר תיקון ימי בין המצרים לעקור השנאת חיים מן הלב, ולהכניס אהבת ישראל שבזה תחזור שכינה לשכון בישראל.

ד

בכוח הדיבור שיש בישראל להטות הכף לטובה תמיד

והנה עיקר כוח ההשפעה שיש ביד האדם להשפיע אהבה או שנאה, הוא בעיקר על ידי הדיבורים שבפיו. כי הפה הוא הכלי שניתן לקשר בין הבריות, ובכך מתחברים בני ישראל זה עם זה, על ידי דיבורים הטובים שבפה.

ובזה נתון המשקל בפי האדם לבחור באיזה דיבורים לדבר, ושני הדרכים לפניו לבנות ולרומם, או להרוס ולהחריב. ובזה צריך להיזהר מאוד שלא לדבר בדיבורי הקנטה, להכעיס את חבריו לחרחר ריב ומחלוקת. ובוודאי שלא כאותם הנהנים מן העקיצה שדוקרים את חבריהם [א' גוטע טשעפ], ומזה מתרחב לבם ומתענג, על שעלה בידם להנחית מהלומה קשה בלב ונפש איש ישראל. – אלא לבחור בדיבורים טובים ונעימים, להראות שבח ומעלת חבריו, לעודדו ולרומם לבו ונפשו, בדברים של טעם המלאים חן וחסד.

כמ"ש בפ"ק דבבא בתרא (ט:): "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות". והיינו מחמת שהפיוס בדברים מחיה את נפשו ומרוממו. ואיתא באבות דרבי נתן (שלהי פרק יג) וזה"ל: "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כיצד, מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בארץ, מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. אבל המקבל את חבריו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם" ע"כ.

ולמדנו מכאן כמה חשובה וחיונית הצדקה לנפש האדם, שמעודדו ומכבדו בסבר פנים יפות, להראות לו שמעריכו ומחשיבו, יותר מן הצדקה לגוף במאכל ומשתה, שכן בדברים טובים ומילות של עידוד ואהבה יש בהם חיות לנפש האדם פנימה.

ועל דרך זה תירץ הוד כ"ק אמו"ר זצוקללה"ה הסתירה שעוררנו בפרשתנו בין רישא דקרא לסיפיה, שפתח בלשון דיבור הקשה "וידבר משה אל ראשי המטות", ומסיים באמירה לשון רכה. כי רק לראשי המטות ניתן לדבר בלשון קשה, אבל לבני ישראל לאמר' להם צריך לומר בלשון רכה ונעימה.

וזל"ק: "על פי אמרי הרבי ר' ברוך זצלה"ה על (תהלים עג, א) 'אך טוב לישראל אלקים לברי לבב'. [אך' מיעוט הוא, היינו שיהיה הטוב ממועט משום תערובת רע, רק שיהיה כולו טוב. 'אלקים לברי לבב', מידת הדין יהיה אך עם ברי לבב, שהם יכולים להבין גם מידת הדין, ולא עם כלל ישראל. וזה] 'וידבר משה אל ראשי המטות' [דיבור לשון קשה], אך לבני ישראל לאמר' [אמירה לשון רכה], לפשוטי העם צריך רחמים גלויים" עכל"ק.

והיינו מחמת שראשי המטות ובעלי המדרגה אינם נעלבים מדיבור לשון קשה, רק אדרבה בהיותם 'ברי לבב' מחפשים ומשתוקקים תמיד לגלות חסרונם, לכן רק אליהם ניתן לדבר בלשון קשה כפי השתוקקות לבם. אבל לבני ישראל צריך לאמר', באמירה הרכה והנינוחה, דברים של טעם שיש בהם חן וחסד, "שפתיים ישק משיב דברים נכוחים" (משלי כד, כו), דברים המתקבלים על הלב בסבר פנים יפות.

הוא שהכתוב רומז בציווי לראשי המטות בפרשתנו, "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל", כלומר שיהיו הראשים מטים לב ישראל לטובה. כי יש בכוח ראשי העדה להטות ולהשפיע לב כל ישראל לטובה, וכוח השפעתם גדולה על כל העדה.

ולכן בא ציווי פרשה זו אל ראשי המטות דייקא, לפי שיש סיפק בידם להטות לב ישראל ביותר לטובה ולברכה, להשפיע אהבת ישראל וקירוב לבבות בעולם.

ועל כך דיבר משה בלשון קשה אל ראשי המטות, שיהיו הם מדברים לבני ישראל בלשון רכה ונעימה, ומחמת גודל חשיבות הענין עד כמה היא יורדת לנבכי נפש האדם נצרך לדבר זאת לראשי המטות בנחיצות יתר, שבכך יהיו מטים לב בני ישראל לטובה ולברכה, על ידי האמירה הרכה ברוך ובנועם ולא בלשון קשה היורה חיצים ובליסטראות בלבם.

כמו שכתב בספה"ק תפארת שלמה פרשא דידן, וזל"ק: "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר, זה הדבר וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. הנ"ל על פי מ"ש הקב"ה למשה (שמות ד, ב) 'מזה בידך ויאמר מטה'. ויש לדקדק, מה זה ששאל לו הקב"ה מזה בידך, הלא ראה שיש בידו מטה. אך מפני כי הקב"ה היה מצוה למשה רבינו ע"ה להנהיג הדור, והיה משה ירא לנפשו פן לא ישמעו אליו בני ישראל. לכך אמר לו הקב"ה 'מזה בידך', פירוש איזו כח אתה רוצה שיהיה בידך להנהיג הדור. 'ויאמר מטה', פירוש שיהיה ביכולתו להטות לבבם לטובה".

"וזה גם כן פירוש הכתוב כאן, 'וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל', הם המנהיגים הדור, שיהיה ביכולתם להטות לבבם של בני ישראל. 'זה הדבר אשר צוה וגו' ככל היוצא מפיו יעשה'. היינו אפילו שהוא אומר זה הדבר אשר צוה ה', אף על פי כן 'לא יחל דברו', שיהיה שומר פיו כראוי, אך אז יכול לומר תורה לפני זולתו, וצריך להיות גם הוא בבחינת 'כל היוצא מפיו יעשה' גם הוא" עכל"ק.

ולפיכך נקראת זו הפרשה בשמה "פרשת מטות", שזו היא נקודת כל פרשא דידן המלמדת על כוח הדיבור של איש ישראל, שזה הדיבור יש בו כח 'מטות', להטות הלבבות לטוב או למוטב, והכל ניתן להטות לכאן או לכאן.

והיינו מחמת שהכל תלוי באיכות וצורת הדיבור שמדברים עם בני ישראל, שאם מתייחסים אליהם באדיבות בלשון רכה ונעימה, יש בזה הכח להטות את ליבם לטוב, להטיב את מעשיהם ומידותיהם. אבל אם ח"ו מדברים אליהם בלשון קשה ובמדקרות חרב, הרי בכך מטים את הלב לרעה ולרפיון ידיים ויאווש. ובכך יגמרו להם לסור מדרך הישר לגמרי ח"ו, כששומעים דברים קשים ומשפילים, וכל זה בהשפעת כוח הדיבור שבפה להטות כל דבר לטוב או למוטב.

ולכן נקראת פרשה זו בימי 'בין המצרים' הללו, שזה עיקר העבודה בימי בין המצרים כמו שנתבאר, להטות כל הדיבורים לטובה ולברכה, למצוא חן ושכל טוב, להרבות דיבורים של אהבת ישראל לדונם לכף זכות, שבכך נעשה ונפעל עיקר התיקון של הימים הללו, תיקון אהבת ישראל, לתקן את חורבן הבית ולהחיש גאולת השכינה הקדושה וגאולתם של ישראל.

ויסוד זה אנו למדין מפרשת הנדרים, שהאדם מוציא הנדר במו פיו, ונתנה תורה כוח בפי איש ישראל להמשיך חלות איסורים מחודשים, שנעשים ממש כאיסורים של תורה. [כאשר הארכתי בזה בעזה"ת בספר 'שיעורי מבשר טוב נדרים' בביאור כוח נדרי איש ישראל].

ובסה"ק תפארת שלמה (פרשת ויקרא) הוכיח זאת מנדרי הקדש, וזל"ק: "אדם כי יקריב מכם וגו' (ויקרא א, ב). פירוש, האדם ההולך בדרכיו ואין לו שום התקרבות לה' ב"ה, יקח לו ראיה מן הבהמה שנעשית הקדש להקרבה על פי דיבורו של האדם, שאמר 'הרי זו עולה', ונעשית קודש קדשים רק על ידי דיבורו והבל פיו של האדם עליה. ואף על פי שהבהמה עצמה לא נשתנית והיא כמו שהיתה, אך הדבור שמוציא האדם הוא קודש קדשים, והוא שחל על הבהמה והקדישה. אם כן יראה האדם גדול הקדושה אשר בו, ומה עוד קל וחומר הדיבור של תורה ותפלה לפני השם יתברך".

"וזה פירוש 'אדם כי יקריב מכם', שרוצה להתקרב לה', 'מן הבהמה' יבין מעצמו שחל הקדושה עליה על ידי דיבור פיו. ובזה 'תקריבו את קרבנכם', כי די לו בהרוח ה' אשר בקרבו, והוא משכן לו" עכל"ק.

הרי שהוכיח יסוד זה האמור לא רק מנדרי איסור, שממשיך חלות איסור מחודש, אלא גם מנדרי הקדש, שבמאמר פי האדם 'הרי זו עולה' הפך בהמה גסה לקדשי קדשים, ומזה למד והוציא עד כמה גדול כוח דיבורו של איש ישראל, שבהבל פיו המשיך קדושת קדשי קדשים על בהמה גסה.

ויש להוסיף בדברי קדשו, על פי מה שהעלו האחרונים מדברי הרמב"ם, שאף כי גם העכו"ם נודרים נדרים ונדברות למקדש, אין בהם אלא תורת נדר המחייבם לקיים את נדרם או נדבותם, אבל אין בהם כוח להקדיש, וחלות הקדושה על הקרבן להקרבה נעשה על ידי הכהנים במקדש, והגויים המביאים קרבנותיהם עד הסורג, הרי הם בתורת חולין עד הסורג, ומשם ואילך ממשיכים הכהנים חלות קדושת קרבן עליהם, כי אין להם לעכו"ם הכוח להמשיך חלות הקדושה, שזה רק בכוח דיבורם של ישראל. כלשון הכתוב בריש הפרשה "לבני ישראל לאמר". [והארכתי בזה בעה"ת בספר שיעורי מבשר טוב נדרים (סימן יא), בדין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט גבי עכו"ם, עיין שם].

וכשלעצמי אמרתי להוכיח הדבר עוד מתורת קידוש החודש, דקיימא לן בפ"ק דראש השנה (כה.): "הרי הוא אומר 'אתם אתם' שלש פעמים, אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין".

מבואר בהך הלכתא, עד כמה גדול כוח פיהם של ישראל, אפילו בהיותם שוגגין מזידין ומוטעין, שהרי קדושת החודש והזמנים נתונה בידם של ישראל בלבד, ולא יחול ראש חודש ולא תתפוס קדושת החודש והמועד שבו עד שיקדישו ישראל במו פיהם את החודש, ויאמרו 'מקודש מקודש'. ובזמן הזה חלה קדושת הזמנים גם כן מכח פיהם של ישראל, כאשר אומרים במו פיהם 'ראש חודש יהיה ביום פלוני' שאפילו יוגבים וכורמים שבארץ ישראל ממשיכים חלות זו הקדושה, והארכתי בזה בעזה"ת במקומו. [עיין מבשר טוב מועד, פ"ג דראש השנה].

ומזה נלמד עד היכן גדול כוח הדיבור של איש ישראל, להטות בדיבורו כל דבר לטובה ולקדושה.

ומהוכח זה שאנו מוכיחים מתורת קידוש החודש חזינן יותר, שהם פועלים בדיבורם אפילו כשהם שוגגין ואפילו כשהם מוטעים, ומוכח שאפילו דיבור של טעות כשגגה היוצאת מפי השליט, גם כן ירוץ ויפעל פעלו. – ומזה נלמד שלא לזלזל אפילו בתפילות ישראל שלא בכוונה שגם כן פועלים, והוא המכוון בגמרא פ"ק דברכות (ברכות ו:): "מאי 'כרום זולות לבני אדם' (תהלים יב, ט), אלו דברים שעומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בהן". ופירש רש"י: "דברים שעומדים ברומם של עולם. כגון תפלה, שעולה למעלה" ע"כ.

וכתב כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספה"ט חלקת יהושע פרשת חוקת (לח. טו"א) וזל"ק: "ברש"י לפי [שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל] וכו'. על פי המובא בבאר מים חיים (פרשת דברים) על הגמרא (שבת סג.) אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שאיש ישראל אם מקיים בפשטות אז ממילא נעשים הכוונות וכו'. וזה (קהלת יב, יג) 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא', שעל ידי שאיש ישראל מקיים המצוות אז הכל נשמע בשמים ממעל, ומצרפים הכוונות, 'כי זה כל האדם' וכו".

"וזה לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, שישאל מרמז על 'לי ראש', וכוונות וסודות, ובמצות פרה אין מגלים הטעם, בכך המצוה [נעשה] בפשטות, 'מה טעם יש בה'. 'לפיכך כתוב בה חוקה, גזירה גזרת', מלשון (מ"א ג, כה) 'גזור', שהשם יתברך מצרף כל החלקים, אף שאין לך רשות להרהר אחריה, ולכוון הכוונת. וזה 'זאת חוקת התורה',

שכמו שאיש ישראל עושה חקק וסימן, ואחר כך נתמלא, ויש בסימן זה ענין שלם וגדול, כך ענין תורה ותפילה של ישראל 'אשר ציוה ה', שהשם יתברך מצרף לטובה, אמן כן יהי רצון" עכל"ק.

הרי, שאפילו תפילות בלא כוונות מתקבלים למעלה והשם יתברך מצרף אותם לטובה, והיינו מחמת שגדול כוח הדיבור אתם אפילו שוגגים, וחביבים ישראל לפני השם יתברך גם כשעושים בלא כוונה, ומהאי טעמא קיימא לן (ברכות ו.): "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה". והוא גם כן לרוב חביבותם של ישראל לפני המקום, ולכן גם גדול כוח הדיבור של איש ישראל להטות בו הכל לטובה.

וכבר השריש רבינו אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הקדוש ז"ע, שבדורותינו אנו אין להוכיח את ישראל בדברי נאצה, כאשר היו המגידיים מאיימים תמיד בעונשים להבעית את ישראל ולהשפילם, כי אם בהיפך בדברים טובים וישרים, לרומם לבם ונפשם, להראות לפניהם עד כמה קרובים ואהובים הם לפני השם יתברך, וממילא ישובו בתשובה לפניו, מתוך התרוממות קרבת אלקים טוב.

ובכך נמצא כוח 'מטות' נתון בידינו, להטות תמיד כל דבר אל הטוב. כמ"ש בשלהי פ"ק דקידושין (מ): "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות" עיין שם, ובהיפך להיפוך ח"ו. והרי על כך אמרו (סנהדרין לז.) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, שיש בכוחו להטות ולהכריע את כל העולם לכף זכות.

וזו עיקר עבודת הימים הללו להראות שבחם של ישראל, ולמצוא בהם תמיד הזכות והמעלה, ובכך ניתן להטות הכל לטובה. ועיקר עילת וסיבת 'הנושרים' המתרבים כל כך בימינו, היא בעיקר מדיבורים משפילים שאינם טובים, או כשמתרועעים עם חברים רעים, המדברים עמהם דיבורים שאינם הגונים, המשפילים ומורידים האדם עד שאול תחתית, ובדיבורים טובים וישרים ניתן להעלות ולרומם כל איש ישראל לטובה ולברכה.

וכבר הביא זקני בדברי בינה פרשה זו (דף רלב.), משם אביו הרה"ק משידלובצא, וזל"ק: "כמו ששמעתי מאבי אדמו"ר זצלה"ה ז"ע, שמכל אחד ואחד מישראל יש מדה אחרת גנוז בתוכו בהסתר, ונוכל ללמוד ממנו איזה מידה טובה, אפילו בהפחות שבפחותים מישראל. וזה שייסד מרן הרה"ק מו"ה אלימלך ז"ל בתפילה שלו, שנראה כל אחד מעלת חברו ולא חסרונו" עכל"ק.

והיינו מטעם שלכל איש ואיש מישראל יש 'תפקיד' מיוחד, ותכלית נשגב שבשבילו בא לעולם, שרק הוא לבדו יכול לתקנו.

וכמ"ש בתולדות אדם (פרשת אחרי) בפירוש המשנה (סנהדרין פ"י מ"א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וגו'. וקשה, היה לו לומר 'בעולם הבא'. אך הנה, כל אדם הנברא בעולם, יש לו לתקן מדה אחרת, כי לכך נברא. כמאמר הכתוב (תהלים עח, ס) 'אהל שכן באדם'. כי כל איש הישראלי צריך לעשות עצמו כלי להשראת השכינה. ומאדם הראשון עד ימות המשיח, יש לכל איש ישראל לתקן מדה אחרת. כי יש שישים ריבוא אותיות להתורה, וכנגדם יש שישים ריבוא נשמות ישראל" עכל"ק.

ולכן צריך לרומם ולהעלות כל איש ישראל, להראות לפניו חיבתו ומעלתו המיוחדת, שניתן ללמוד ממנו מידה טובה וישרה שיש רק בו, וזו היא עיקר עבודת ימי בין המצרים שבסגולתה לכונן את בית חיינו ולהשיב שכינתו בתוכנו, על ידי שתתרבה אהבת ישראל בעולם.

והרי עיקר טעם הבריאה הוא לפי שנתאוה השם יתברך להיות לו שכינה בתחתונים, ובזמן שהיו ישראל ראויים זה היה כל סיבת בנין המשכן בישראל, להתקיים על ידו (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', בתוכו של כל אחד ואחד. היינו, שעל ידי המשכן אפשר יותר בנקל לפעול שיהא משכן השכינה בתוכו של כל אחד ואחד.

ובכן עתה שנחרב הבית, הרי שכינה עדיין בתחתונים, שכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם, שהשי"ת שוכן אתם בתוך טומאותם. ועיקר כוונת תכלית השראת השכינה על ידי ישראל הוא כדי להעלות ולרומם איש ישראל, שיידע ויכיר גדול מעלתו וחשיבות נפשו ונשמתו. כי הייצר משפיל תמיד את האדם, לייאש את לבו ולהפחית בערכו, לומר לנפשו שאין הוא שווה כלום, ורק הצדיקים הם בכוחם לעשות ולפעול ולתקן, אבל לא איש פשוט נחות דרגה כמוני.

אך כל זה עצת הייצר הרע, וצריך להילחם כנגדו בכל לב, כאשר אמר רבינו הבעל שם טוב הקדוש ז"ע, שבעבודת ה' וקיום תורה ומצוות אינו נכון להתלבש בענוה, כי אם בגאות דקדושה כד"א (דה"י ב' יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי ה'", לומר שצריך להתלבש במידת הגאות להכיר ערך נפשו ורוחו, ועוצם כוחותיו הסגוליים של איש ישראל לפעול בעולם, ובכך מחזירים שכינה לשכון בנפש ישראל.

ועלינו להשריש בקרבנו בפרט בימי בין המצרים, שאין זה כמו שאומות העולם והסטרא אחרא רוצים לשכנע את ישראל ח"ו, שרק בזמן בית המקדש הקב"ה שוכן בתוך בני ישראל, שזה שקר וכזב, כמשנ"ת שהוא שוכן אתם 'בתוך טומאותם', שבכל מקום שגלו שכינה 'עמהם', וכוונת 'עמהם' היא בתוככי לבם של בני ישראל, אפילו בזמני טומאותם רח"ל, וטומאת העולם בגלות.

וגם זה מן הדברים שצריך לתקן בימי בין המצרים, לטהר את הלב מכל רע ומשנאת ישראל, כדי שיוכל השי"ת לשכון 'בתוכם', כמו בזמן המשכן והמקדש, בתוכו של כל אחד ואחד. וגם יש להאמין בכוחות סגולות בני ישראל שהשי"ת אוהב אותם תמיד, כמו שאמר הבעש"ט הק' ז"ע, הלואי שיזכה לאהוב הצדיק שבבני ישראל כמו שהקב"ה אוהב הרשע שבבני ישראל. ולכן אוהב השי"ת את ישראל תמיד, כדרך האוהבים שרוצים תמיד להיות ביחד כל העת.

ועוד יש לדעת מ"ש הנועם אלימלך (פרשת ויצא) בשם רבו, שבזמן שהמלך בגלות או בדרך, רחוק מאוד מן הארמון שלו, אם מוצא אכסניה או מלון, אף שאין זה דומה כלל למה שהוא רגיל בארמונו, אם הוא רק מקום נקי ויכול לנוח שם במנוחה ישכון שם. ולכן בגלות הוא יותר בנקל שהקב"ה ישכון עמנו ובתוכנו, יותר מבזמן המקדש שהיה בארמון המלוכה רגיל כפי רצונו שם.

ולכן חלילה לנו להחמיץ ההזדמנות הזאת, שאנו יכולים להשכין בתוכנו את מלך מלכי המלכים הקב"ה, ודו"ק.

ונמצא להאמור שזאת זאת צריך להחדיר תמיד הן בנפשו עצמו, והן בנפש חבריו, להטות לב ישראל תמיד לטובה, לרומם ולעודד נפש ישראל, איש את רעהו יעזרו ולאחזו יאמר חזק, על ידי ריבוי אהבת ישראל, שנתבאר שזה נעשה על ידי שמלמד תמיד בזכות ישראל, לדון אותו לכף זכות בכל דבר. ולעודד את רוחו ורוח חבריו, לקיים 'ויגבה לבו בדרכי ה'.

וכל זה אם מקיימים כראוי יסוד 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ומשריש בקרבו הכוחות הסגוליים של בני ישראל, שהם כדוגמת סגולת המגנט הנמשך אחר הברזל שהוא כוח סגולי ללא הסבר, כן כוחם וחשיבותם של בני ישראל מצד עצמם.

ועל ידי שמאמין בכל הכוחות הללו שיש בקרבו, ושפועל ועושה בעבודת השם יתברך שלו גדולות ונצורות, הרי הוא ממשיך בזה לפעול לטובה. כמ"ש בשה"ק אוהב ישראל (פרשת נח) שהאמונה ממשיכה את הדבר שייצא לפועל.

והוא מ"ש הגה"ק מוהרצ"ה מלובלין זצוקללה"ה בספה"ק צדקת הצדיק (אות קנד), וזל"ק: "כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך, כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. רצה לומר שיש להשם יתברך עסק עמו ושאינו פועל בטל שבין לילה וגו' (יונה ד, י), וכחיתו שדה שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו, ורוצה ומקבל נחת רוח מן חלק הטוב שבהם" עכלה"ק.

ולדרכנו מבוארים היטב דברי קדשו, שכשיאמין בעצמו וכוחותיו שיכול לפעול לעילא ולתתא יעבוד השם יתברך כראוי, ולהתאמץ ולהתייגע כראוי בזה.

אך באם מזלזל האדם בעצמו, כבחינה שהבאנו מהגמרא ברכות הנ"ל שבני אדם מזלזלים בדברים העומדים ברומם של עולם, כד"א 'זולות לבני אדם' שמזלזלים בחשיבות בני אדם. שבהיות שחושב עצמו כאין וכאפס אין שווה לו כל המאמץ והעבודה, שבדברים זולים שמזלזלים בהם אין אדם מתאמץ בהם, ואינו פועל בהם לעשות מה שצריך.

והיינו מה שייסד כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה לומר: "אני מאמין באמונה שלמה שישראל הם עם סגולתו נחלתו וגורלו של הבורא יתברך שמו", שהוא אחד מיסודות האמונה.

ובחורבן בית המקדש הושפלו היהודים על ידי שונאי ישראל לתחתית השפלות והביזיון כמבואר במדרשי רז"ל, וזה השפיע לדורות שכך הם מושפלים ונבזים בגלות המר. והגלות איננה רק בגלות השכינה וחורבן הבית, אלא גם גלות של בני ישראל מעצמם, והשפלתם בעיני עצמם למוטט את קומתם עד עפר, ולעקור מלבם את האמונה והביטחון והאמונה שלהם בעצמם.

ודבר זה הוא יסוד בסיסי לקיום בני ישראל בגלות, במה שהיצר הרע משכנע לב בני ישראל שאין הם שווים מאומה, ושעבודת השי"ת שלהם היא כאפס, ואין כל תועלת להתאמץ ולהתגבר בעבודת השם, כי 'שווא לכם עבוד אלקים'.

ולכן אחד מתיקוני בין המצרים הוא להחדיר האמונה בלב פנימה, וענין 'ויגבה לבו בדרכי ה', שהוא השורש והיסוד של עבודת בני ישראל בפרט בזמן הגלות שאין המקדש קיים. שהרי בזמן המקדש היו מראים לעולי רגלים חביבות בני ישראל לפני המקום, כשמוציאים לפניהם הלחם הפנים וכיוצא, והיו רואים עין בעין השראת השכינה עליהם, ובגלות בזמן ההסתר צריך להאמין באמונה שלמה בכל כוחות הסגוליים הללו, ויגבה לבו בדרכי ה'.

ובזה מבואר היטב חידוש המהרש"א והתולדות אדם שהקדמנו, שאם מתקן התיקון הראוי בימי בין המצרים הללו, הרי שכבר נתלבנו העוונות, ואין צריך עוד לליבון של כ"א הימים הנוראים, וייצא דינו לטובה. שהרי נתבאר עיקר התיקון בכ"א ימי בין המצרים הללו, באהבת ישראל על ידי שמלמד זכות ישראל לדון אותם תמיד לטוב וחסד, כמו שהובא מספר המצוות להרמב"ם.

ומתוך שמלמד זכות ישראל מלמטה זוכה שילמדו גם בזכותו למעלה ביום הדין, כי מן ההכרח הוא שילמדו בזכותם של ישראל למטה באתערותא דלתתא.

כמ"ש במדרש תנחומא פרשת שופטים (סי' ד): "שופטים ושוטרים תתן לך כו' ושפטו את העם משפט צדק (דברים טז, יח). שיהיו מטין את העם לכף צדק, אמר רבי יהודה ברבי שלום, שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקדוש ברוך הוא, ממי אתה למד מגדעון בן יואש. שבימיו היו ישראל בצרה, והיה הקדוש ברוך הוא מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא, שהיה הדור דל במצות ובמעשים. כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה עליו המלאך שנאמר (שופטים ו) ויבא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה בכח זכות שלמדת על בני, הוי' ושפטו את העם משפט צדק, שיהיו מלמדין זכות על הדור" ע"כ.

והרי שהיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות למטה, ואף שהכל גלוי וידוע בעליונים, צריך שילמדו עליהם זכות מלמטה דייקא, כי רק מכוח אתערותא דלתתא איתער עובדין לעילא. שמהאי טעמא קיימא לן (חולין צא:) דאין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה וכו'.

ולפיכך צריך תמיד להפוך בזכותם של ישראל בכל עת תדיר, שהרי אנו עומדים תמיד בעת צרה ומצוקה, כנודע מדברי אא"ז זצקוללה"ה משידלובצא "בכל עת צרה וצוקה – אלא שאין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה", המצילנו בכל עת ורגע מאותה צרה וצוקה. וכמ"ש בפ"ק דברכות (ו): "אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין וכו', כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה". כאשר תקנו בברכת מודים: "על נסיך ונפלאותיך שבכל עת עמנו ערב ובוקר וצהריים", שאנו חיים כל העת על ידי נסים ונפלאות, וצריכים תמיד לניסים גדולים. ולכן צריך תמיד לעורר זכות ישראל למטה, כדי שידונו אותם לכף זכות גם מלמעלה.

וכאשר מוכח מסוגיא דחולין הנ"ל, שאף מלאכי השרת אין יכולים לומר שירה רק אחר שיאמרו ישראל מלמטה בעולם הזה. כי אפילו אצל השם יתברך יש ענין (תהילים סח, לה) "תנו עז לאלקים", שיש כוח מיוחד שרק בני ישראל נותנים למעלה יותר מן המלאכים, שנותנים כח ועוז להשם יתברך להשפיע לבני ישראל ברוחניות ובגשמיות. שכן אי אפשר להוריד השפעה מן השמים רק באתערותא דלתתא, כשמעוררים השפע מלמטה. ולכן חיפש השי"ת מי שימליץ טוב על בני ישראל לתתא, ורק אחר שמצא את גדעון שהמליץ יושר עליהם היה יכול להשפיע להם, לנצח את אויביהם אף שיצאו בחיילים מועטים. וכמו כן הוא הכוח להשפיע לבני ישראל האפשרות לנצח את בני ישראל מן האויב הפנימי הסטרא אחרא וכל חיילותיו. ובפרט בגלות שאנו כל העת במצב של סכנה, ועת צרה וצוקה כמבואר, וצריכים כל העת לרחמים וחסדים תדירין. ולכן חשוב מאוד שיהיו ישראל מליצים יושר על בני ישראל, שבזה תלוי כל קיום בני ישראל. – וזה אחד מן התיקונים של ימי בין המצרים, להמליץ טוב על בני ישראל לעילא ולתתא.

ובזה עולה מבואר תיקון כ"א ימי בין המצרים הללו, כאשר ידון את ישראל לכף זכות מלמטה, יזכה לצאת זכאי בדין בכ"א הימים שבין ראש השנה להושענא רבא, שייצא זכאי בדין, כשם שהוא דן את ישראל מלמטה לזכות, כן ישראל מוסיפים כח בפמליא של מעלה, תנו עוז לאלקים לדון גם מלמעלה לטובה. וכמ"ש (שבת קכז:) "כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות".

ובספה"ק ערבי נחל (פרשת מקץ) כתב בשם האלשיך הקדוש, וזל"ק: "וכן הוא בפרטות באנשים פרטיים, אם יתחברו ב' אנשים באהבה אמיתית בלב שלם, שכל אחד ייטיב להשני, ויהיה כל כך האהבה ביניהם עד שכל אחד מהם לא יחשוב טובת עצמו רק ישים כל מגמותיו אל טובת ותועלת חבריו. – אזי ממשיכים הנהגה זו על עצמם מהשם יתברך, שכביכול

יפנה מכל עסקיו ויחשוב רק להיטיב לאלו האנשים. כי נודע מה שאמרו רז"ל (תהלים קכא, ה) 'ה' צלך', שכל מה שהאדם מתנהג כן ממשיך על עצמו מהשם יתברך. מה שאין כן אנשים שאין ביניהם אהבה גמורה, אף על פי שגם שנאה אין ביניהם, מכל מקום כיון שכל אחד אינו חושב רק עניני עצמו, ואינו נותן לב לטובת חבירו, כך השם יתברך אינו חושב ח"ו בטובתם. ולכן בכל עת צרה שיש ח"ו על האדם, טוב לו שיתחבר באהבה גמורה עם ריע אחד או יותר, אי חברי כחברי דאיוב, ועל ידי זה יחשוב הקב"ה לטובתם כאמור וינצל. וכן היה במרדכי ואסתר, כי מרדכי לא חשב לעולם טובתו רק טובתה, לכן בהתוודע לו מענין בגתן ותרש ידע כי המציל את המלך מהמות ישיגהו יקר הרבה הגיד זאת לאסתר. ואמנם אסתר לא חשבה לעולם רק בטובת מרדכי, לכן הגידה למלך בשם מרדכי. ועל ידי זה עזר ה' להם ולכל ישראל בזכותם" עכ"ל.

ובכן מובן שבעבודה זו בימי בין המצרים נזכה להרבות אהבת ישראל וממילא כמו כן ה' צלך לזכות בימי הדין.

ובסוגיא דפ"ק דחולין (ז): "רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך וכו' חלק ליה, הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני לוויה, חלק ליה". ואיתא בירושלמי (דמאי פ"א ה"ב) גבי הך עובדא, וזה"ל: "רבי פנחס בן יאיר הוה אזל לבית וועד וכו', אמרו לו תלמידיו יכלין אנן עברין, אמר לון מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן יומי יעבור ולא מנכה" ע"כ.

הרי שזה היה התנאי שהתנה רבי פנחס בן יאיר לבקוע לתלמידיו את הנהר, רק אם ידע בנפשו שלא זלזל באיש ישראל מימיו, שבזה זוכים להנהגה שמחוץ לדרך הטבע.

והדברים קל וחומר אם ההוא טייעא נכרי נחלק לפניו הנהר, רק משום היותו בן לוויה של רבי פנחס בן יאיר, כל שכן בני לוויה מישראל, כאשר מתלווה לאיש ישראל בנאמנות, שלא לזלזל בחשיבותו ולעודדו ולקרבו שבוודאי יזכה לזה. וכל שכן בבני לוויה של השם יתברך בעצמו, כשמתחברים בשכינה ומלווים השי"ת לעשות רצונו וחפצו תמיד, הרי בוודאי שיקרע הטבע בפניהם, לחולל עמהם נסים וישועות מחוץ לגדרי הטבע.

ולפיכך חשובה עבודה זו של ימי בין המצרים להרבות אהבה בישראל, ולרומם קרן ישראל וקרן השכינה הקדושה, בתחושת 'ויגבה לבו בדרכי ה', להכיר מעלת ישראל ולא חסרונם תמיד, ומתוך כך להטות לבבם לטובה ולדרך הישרה. ולבסס האמונה השלמה בהשי"ת ובכוחם של בני ישראל, שהשי"ת אוהב כל אחד ואחד מהם כבן יחיד ממש, לקיים תפקידו המיוחד בעולמו.

וכן יהיה לעתיד לבוא כאשר יחזיר מלך המשיח לב כל ישראל בתשובה שלמה, שלא יצטרך לבא בדברי מוסר נוקבים ומשפילים, כי אם להיפך כאשר ירומם דלים ויגביה שפלים, להראות לישראל גודל מעלתם ושבחם, ויתרומם מעפר קרנם להתעלות לדרגתם הגבוהה והייעודה להם.

ויהא רעווא שנזכה להרמת קרן ישראל וקרן השכינה הקדושה, לבנין בית קדשנו ותפארתנו, וביאת בן דוד משיחנו בגאולה השלמה, במהרה בימינו, אמן.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com